

13. Свідомість як вища форма відображення.

Свідомість — вища форма відображення дійсності, властива людям і пов'язана з їхньою психікою, абстрактним мисленням, світоглядом, самосвідомістю, самоконтролем своєї поведінки і діяльності та передбачування результатів останньої. Свідомість людини — складне і багатогранне явище. З погляду психології свідомість можна розглядати як форму психіки. Стосовно буття свідомість демонструє свою пізнавальну функцію, що полягає в побудові певного образу світу, який несе в собі ступінь освоєння людиною буття.

Свідомість є своєрідним поєднанням усіх простіших форм відображення реальності (сприйняття, відчуттів, уявлень, понять, почуттів, дій), такою формою відображення реальності, для якої властиве узагальнення, і в якій з найбільшою повнотою відображено те, що є специфічним для людини порівняно з тваринами. Свідомість тісно пов'язана з мовою.

Свідомість як одна з форм відображення виникає на певному рівні розвитку матерії. В основі її лежить інформаційне відображення, яке з'являється у живій природі. Воно є таким типом відображення, за якого будь-яка система здатна використати його результати для своєї дії у зовнішньому середовищі або як здатність активного використання результатів зовнішнього впливу.

Інформаційне відображення має сигнальний характер. **Фактори зовнішнього середовища живий організм сприймає для реалізації своїх потреб, закладених програм щодо забезпечення життєдіяльності.** Фактори і стан зовнішнього середовища не пов'язані безпосередньо з існуванням організму, тобто вони не задовольняють його біологічні потреби, але виконують роль сигналу, що означає настання ситуації, яка уможливіє їх задоволення. **Таким чином, механізм інформаційного відображення опосередковується внутрішньою програмою організму.** Наприклад, темрява не задовольняє потребу в їжі нічних мисливців, але настання темряви подає сигнал про початок полювання.

Інформаційне відображення має вибірковий характер. Сприймаються не всі явища, сукупний вплив зовнішнього середовища, а лише ті його фактори, які мають значення для реалізації внутрішньої програми організму.

Інформаційне відображення виникає на тому рівні розвитку живого, коли в організмі з'являється певна свобода дії, принаймні здатність до зміни свого положення у просторі, тобто руху в середовищі.

Вищим рівнем інформаційного відображення можна вважати випереджаюче відображення. Його визначають як здатність організму змінювати свій стан, бути готовим відреагувати на вплив зовнішніх факторів у майбутньому. Наприклад, деякі рослини виділяють отруту проти комах навіть тоді, коли комахи в цю мить живляться сусідньою рослиною. **Чим вищий ступінь розвитку живого організму, тим краще розвинута у нього здатність до випереджаючого відображення.**